

Síntesi de l'informe sobre la proposició de llei per la qual es regula la llibertat educativa

Vicenta Tasa, (CDL) coord.
Rafael Castelló, (CDL)
Alfons Esteve, (SLPL)
Alícia Martí, (UEM)
Miquel Nicolás, (DFC)
Manuel Pérez-Saldanya, (IIFV)
Manel Perucho, (SLPL)

La comissió que ha avaluat la proposta de llei presentada a les Corts Valencianes ha pogut concloure que la norma constitueix un clar retrocés en l'ordenament de l'educació plurilingüe dins l'àmbit valencià. L'anàlisi s'ha fet des de la triple perspectiva sociolingüística, pedagògica i jurídica, de manera ponderada, aportant-hi dades i avalant els arguments amb referències científiques. El text íntegre de l'informe acompanya aquesta síntesi, que n'aporta les idees bàsiques.

La valoració de conjunt és que es tracta d'una norma innecessària, discriminatòria i recessiva, que trenca el consens conformat al voltant de la LUEV al llarg de quaranta anys. La proposta de llei, que en el nom invoca el valor suprem de la llibertat d'elecció lingüística i en fa un *leitmotiv* al llarg del text, fa un ús fal·laç d'aquest principi. En efecte, la norma no tracta en peu d'igualtat les dues llengües oficials al nostre territori. Tal i com es regula l'escola en la nova llei, la llibertat és només dels qui hi tenen plena capacitat per a exercir-la: els ciutadans castellanoparlants. La llei arracona en la pràctica els valencianoparlants, que no podran fer valer els seus drets lingüístics.

Entrant en una anàlisi més precisa, la norma resulta inadequada per un seguit de raons, que afecten el plantejament global, així com també els interessos de l'alumnat i el professorat. En concret, resulta del tot inapropiada per les raons següents.

1. Parteix de dues premisses errònies. Una d'implícita, que el valencià és una llengua normalitzada que conviu harmònicament amb el castellà, en una situació de bilingüisme simètric. I una d'explícita, que en l'àmbit educatiu, com a conseqüència de l'ordenament legal vigent, la llei de plurilingüisme de 2018, amb el model d'organització plurilingüe PEPLI, s'ha discriminat els castellanoparlants de manera genèrica, sense indicar-ne les circumstàncies ni els fets concrets.

2. Es proposa una nova norma quan encara no s'han avaluat els resultats de l'aplicació del PEPLI en els centres escolars valencians. En absència d'aquesta dada essencial, paga la pena recordar que investigacions rigoroses, amb indicadors ben contrastats, demostren que els alumnes escolaritzats amb programes en què el valencià era llengua vehicular majoritària obtenen millor rendiment escolar que els educats majoritàriament en castellà.
3. Entra en conflicte amb la jurisprudència actual del TC, especialment en la zona de predomini lingüístic castellà, amb el dret de l'alumnat a conèixer les dues llengües oficials per a poder usar-les de manera lliure i plena.
4. Invoca el dret de les famílies o els tutors legals a triar la llengua vehicular o d'instrucció, però la llibertat d'elecció lingüística només es fa efectiva, com ja s'ha avançat, per als castellanoparlants, mentre que la tria del valencià es veu entebancada per un seguit de traves i condicionants que no s'apliquen al castellà. A més a més, s'exclou la resta de la comunitat educativa del procés de decisió. Val a dir que els responsables de l'alumnat poden escollir el model d'educació, però no poden determinar ni els instruments lingüístics, ni els continguts educatius, ni els procediments didàctics i avaluadors, que són competència de les autoritats educatives i, en última instància, dels docents, com avala una extensa jurisprudència.
5. Prescriu de manera arbitrària una reducció del temps lectiu en valencià, imposant el topall del 20% màxim entre la franja d'escolarització en la llengua pròpia i la que es verifiqui en castellà, sense cap mena de fonamentació pedagògica.
6. Discrimina l'alumnat de les zones de predomini lingüístic castellà perquè hi fomenta la desafecció envers el valencià i vulnera el dret d'accedir-hi a l'educació plurilingüe en les mateixes condicions que l'alumnat valencianoparlant. La proposta de llei interpreta l'exempció d'aprendre el valencià i en valencià com un exercici de llibertat, quan és una privació de drets que afebleix el conjunt social, trenca amb el principi d'igualtat, n'entrebancan la cohesió i la vertebració dels nostres territoris en un sol espai compartit.
7. Atempta contra el que prescriu la LUEV i n'invalida l'objectiu estratègic: l'assoliment per part de l'alumnat d'una competència equilibrada en les dues llengües oficials a l'acabament de l'escolarització obligatòria. Els investigadors sobre programes plurilingües coincideixen en la necessitat que l'ús vehicular de la llengua minoritzada siga majoritari i que en cap cas baixi del 50%, si de debò es pretén corregir el bilingüisme social asimètric.
8. Configura un model educatiu que minoritza encara més el valencià i tendeix, *de facto*, al monolingüisme, amb la qual cosa s'allunya de les recomanacions que en matèria educativa propugna el Consell d'Europa, per mitjà de la Carta Europea de les Llengües Regionals o

Monoritàries i en els postulats del MCERL. És a dir, no planteja una perspectiva global d'aprenentatge plurilingüe, amb integració de continguts i llengües, i amb atenció a la diversitat cultural i a les llengües familiars no curriculars.

9. Desproveeix el professorat dels referents imprescindibles per a exercir la seua funció docent, ja que no s'hi apunten objectius estratègics, línies metodològiques ni procediments d'avaluació. Tampoc no s'hi consideren les directrius o els criteris i les instàncies, així com els recursos materials i de personal que han de vetlar per la formació, l'assessorament i la supervisió dels docents.

La promulgació de la llei tindria múltiples efectes negatius per al valencià en l'àmbit educatiu, d'entre els quals es destaquen els següents:

- a) desincentivaria l'aprenentatge dels neoparlants que volen incorporar-se a la nostra comunitat lingüística a partir de la competència que forneix l'escola;
- b) establiria una jerarquització dels centres educatius, en virtut dels percentatges de llengua instrumental que prevalgués en cadascun d'ells;
- c) reduiria encara més l'ús del valencià com a llengua instrumental i de relació als centres educatius, tot ampliant-hi l'hegemonia indiscutible del castellà i impedit l'equitat sociolingüística a què aspirava la LUEV;
- d) devaluaria els títols de coneixement del valencià expedits per la pròpia Generalitat Valenciana, per mitjà de la JQCV, i per les entitats acreditadores, com universitats o centres d'idiomes oficials;
- e) reforçaria els prejudicis negatius envers aquesta llengua, percebuda com a subalterna i d'escassa utilitat;
- f) agreujaria un doble allunyament, entre comunitats de parlants i entre territoris, en lloc d'afavorir la integració dels valencians en una sola col·lectivitat, articulada al voltant de les dues llengües oficials i compartides, a més dels altres grups culturals i lingüístics.

Les eventuais conseqüències no són hipòtesis admonitòries, sinó processos documentats i en progrés. Ens hi referim en parlar de la sèrie d'estudis demolingüístics acumulats al llarg de dècades. En particular, les dades de la darrera enquesta sobre Coneixement i ús social del valencià (2021) apunten cap a una situació d'emergència sociolingüística. La proposició de llei podria ser un colp de gràcia contra la llengua pròpia i històrica dels valencians i condemnar-la, en un lapse de temps breu, a un estat residual d'incert desenllaç.

El corol·lari de les observacions crítiques que s'han formulat és obvi. La nova llei trencarà el consens social establert al voltant de la LUEV, representarà un retrocés sociolingüístic clar i, lluny de contribuir a una idea equívoca de llibertat individual i col·lectiva, obrirà una fractura social entre territoris i grups de parlants. Davant aquesta perspectiva, la decisió més raonable és la retirada de la proposició de llei i l'obertura d'un procés de diàleg, seré, meditat i constructiu, entre tots els agents polítics, socials i acadèmics, a fi de relançar un nou consens en favor del valencià i de l'ordenament del plurilingüisme educatiu al nostre país.

Universitat de València, abril de 2024

Unitats de la UV que intervenen en la realització de l'informe:

CDL, Càtedra de Drets Lingüístics de la UV

SLPL, Servei de Llengües i Política Lingüística de la UV

UEM, Unitat d'Assessorament i Recerca sobre l'Educació Multilingüe de la UV

DFC, Departament de Filologia Catalana de la UV

IIFV, Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana